

دو فصلنامه پژوهشنامه حقوق خصوصی عدالت

سال چهارم، شماره ۸، پائیز و زمستان ۱۳۹۶

بررسی نهاد وکالت در نظام حقوقی انگلستان

ابراهیم برابور^۱
تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۹/۱۷
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۶/۲۹

چکیده

در تقسیم‌بندی تشکیلات قضایی هر کشوری سه عامل اساسی وجود دارد که عبارتند از: قوانین مناسب؛ تشکیلات اداری؛ قضات و وکلاء که عهده‌دار تفسیر قوانین و انطباق آن با موضوع یا دفاع از آنان می‌باشند؛ بدین منظور هدایت تشکیلات قضایی علاوه بر ایفاء نقش موثر قضات و هیئت منصفه، مستلزم همکاری عده زیادی از وکلاء ورزیده و مجرب می‌باشد که با کسب اعتماد اصحاب دعوا به آنان کمک می‌نمایند، تحقق این امر در انگلستان، موجب گردید تا در قرن‌های متمادی شغل وکالت را به دو شاخه مهم تقسیم نماید که با تاکید بر اشتراک در مسائل اساسی، برای هر کدام وظایف مشخصی در نظر گرفته شود که عبارتند از: وکلاء مدافع با عنوان کانسل (counsel) یا باریستر (Barrister) و وکلاء مشاور با عنوان سولیسیتور (Solicitor) که سابقاً آتورنی (Attorney) نامیده می‌شدند. دسته‌بندی وکلاء از نوآوری‌های سیستم قضایی انگلستان می‌باشد که موجب تبیین جایگاه و رعایت حدود هر شخص حقوقی در طبقه‌ای معین شده و از جمله اصول و مقررات شغلی این حرفه به حساب آید و با ایجاد تشخیص و جایگاه اجتماعی برای وکلاء به اعمال وظیفه پردازند؛ در واقع فرد اعلامی وجود تشریفات برای ورود به شغل وکالت، در کشور انگلستان است.

کلید واژگان: وکالت، باریستر، سولیسیتور، حقوق انگلستان، سیستم دو پایه وکالت

---

۱. دانشجوی دکتری حقوق خصوصی دانشگاه عدالت eb.ezm56@gmail.com

مقدمه

وکالت در دادگستری از جمله مشاغل تخصصی و دارای جایگاه بالایی اجتماعی در جامعه است که دربردارنده استعدادها و نیروی عقلانی و جسمانی همراه با عواطف انسانی در مسیری پرثمر و در جهت رسیدن به اهدافی باارزش است.

سیستم وکالت در کشورهای متمدن امروزی که دارای پیشینه حقوقی قابل توجهی می‌باشند، از سازمان و نظامات خاصی تبعیت می‌نماید. از جمله مواردی که این سیستم بدان پرداخته است، عبارتند از: برنامه‌ریزی، هدف‌گذاری، هدایت نخبگان جامعه، تکامل سیر قضایی پرونده‌ها، ایجاد سرعت و دقت در رسیدگی به حقوق دادرسی شده. از اعصار سابق، مشاغل قضایی در انگلستان، با کمک و مساعدت قضایی به اصحاب دعوا همراه بوده است، در این خصوص می‌توان به حضور نرمان‌ها در قرون ۱۱ تا ۱۳ میلادی در دادگاه‌ها اشاره داشت که در ادامه به جهت ضرورت حضور افراد خُبره به نام ناتورها^۱ و سپس باریسترها^۲ و سولیسیطورها^۳ سیر تکاملی خود را تاکنون طی نموده است. وکالت در انگلستان از قضاوت جدا نیست و یکی از پایه‌های اساسی قوه قضائیه به‌شمار می‌آید که به مراتب، اهمیت آن بیش از قضاوت می‌باشد؛ در سیستم قضایی انگلستان که ساخته و پرداخته قضاوت و وکلاء می‌باشد و توسط آنان اداره می‌شود، این دو نهاد نقش به‌سزایی را در اجرای عدالت ایفا می‌نمایند. در این مقاله سعی شده است با بررسی نهاد وکالت در حقوق انگلستان، به تاریخچه وکالت در نظام حقوقی کامن‌لا، مقررات موجود در این نهاد، تحلیل ابعاد قانون وکلاء، مشاغل وکالتی و خدماتی در انگلستان در دو شاخه مهم آن یعنی وکلای مدافع (باریستر) و وکلای مشاور (سولیسیطور) پرداخته شود.

۱. وکالت و قانون وکلاء در انگلستان

از اعصار سابق مشاغل قضایی در انگلستان با کمک و مساعدت قضایی به اصحاب دعوا همراه بوده است، در این فصل به بیان تاریخچه وکالت و تحلیل ابعاد قانون وکلاء در مباحثی جداگانه می‌پردازیم.

---

1. Narrator
2. Barristers
3. Solicitor

۱-۱. تاریخچه وکالت و کانون وکلاء در انگلستان

در اواسط دومین دوره از تاریخ انگلستان، در زمان تسلط نورمان‌ها به تدریج نهاد وکالت و کانون وکلاء انگلستان به وجود آمد که دارای هشت قرن سابقه می‌باشد، در ذیل به پیشینه وکالت و انجمن‌های وکالتی می‌پردازیم.

۱-۱-۱. پیشینه وکالت در نظام حقوقی انگلستان

۱-۱-۱-۱. سیر تکاملی وکالت از دوره دوم تاریخ انگلستان

هر یک از طرفین دعوا، در زمان نورمان‌ها^۱ (قرن ۱۳ - ۱۱ میلادی) به‌طور عادی می‌توانستند به‌جای کارشناس حرفه‌ای، همراه یکی از دوستان خود در دادگاه حاضر شوند. وظیفه این دوست بیان دفاعیات صریح و ضروری، شرح دعوا و ابراز دلایل برای اثبات مدعا بود و در صورت اشتباه و خطا در اظهارات، صاحب دعوا بدون این که خسارتی متوجه او شود، می‌توانست آن اظهارات را انکار کند؛ اما اگر یکی از طرفین دعوا دچار اشتباه و خطا در اظهارات شود، به ناچار باید عواقب آن را متحمل شود.^۲ در قرن ۱۳ به جهت پیچیدگی و مشکلات زیاد محاکم دادرسی مطابق کامن‌لا^۳، ضرورت حضور افراد خبره و کمک‌کننده در رسیدگی به دعوا احساس شد؛ لذا به جای دوست که از جانب طرفین دعوا امر دفاع را عهده‌دار بود، مدافعی حرفه‌ای به نام ناراتور^۴ در دعاوی شرکت می‌نمود. ناراتورها علاوه بر شرکت در مباحثات شفاهی، به طرح اصول حقوقی به نام موکل خود می‌پرداختند؛ امروزه ناراتورها جای خود را به وکیل مدافع (باریسترها)^۵ داده‌اند.

در زمان پادشاهی ادوارد اول^۶ (۱۳۰۷ - ۱۲۷۲ میلادی) افراد دیگری از وکلاء حرفه‌ای به نام آتورنی^۷ نیز در کنار وکلاء مدافع حضور داشتند که اکنون وکلاء مشاور (سولیسیتورها)^۸ جای آن‌ها را گرفته‌اند؛ این وکلاء به جهت وجود شاکیبانی از طبقه مالکان بزرگ، ایجاد شدند تا به‌جای آن‌ها در

1- Normans

2. William w. Boulton, Inner temple, Barristers, Bar couucil de l Angleterre et de Wales.

3. Common Law

4. Narrator

5. Lawyer- Barristers

6. Edward I

7. Attorney

8. Solicitor

دادگاه حاضر شده و شخص مالک از حضور در دادگاه معاف گردد؛ آتورنی‌ها در جریان دعوا مانند یک دستیار و کمک کار ساده رفتار نمی‌کردند، بلکه صلاحیت داشتند به‌جای موکل خود به‌عنوان نماینده وی عمل نمایند. (حسینقلی کاتبی، ۱۳۴۲، ص ۳۴ - ۳۳)

۱-۱-۱-۲. پیدایش انجمن‌های وکالتی

در زمان‌های قدیم تعلیم و کلاء به‌وسیله قضاات انجام می‌گرفت که به تدریج با حضور گروهی جوانان کارآموز به‌عنوان شاگرد و نوآموز^۱ در خانه یک وکیل بزرگ یا قاضی، این افراد، دارای انجمن‌ها^۲ یا باشگاه‌های ویژه شدند که در قالب مدارس شبانه‌روزی فعالیت خود را در قرن ۱۴ به‌صورت رسمی با حضور کارآموزان، جهت فراگیری کامل‌لا آغاز به کار کرد؛ در این مدارس علاوه بر علم حقوق، موسیقی، تاریخ، آداب معاشرت و رقص آموزش داده می‌شد و به جهت این‌که این تعلیمات در مقابل اخذ شهریه ارائه می‌گردید، مورد استقبال خانواده‌های مرفه قرار گرفت، حتی اگر فراگیران، اشتغال به وکالت را انتخاب نمی‌کردند، باز هم علاقه‌مند به گذراندن دروس این دوره بودند. (William w. Boulton, Inner temple, Barristers, Bar couucil de l Angleterre et de Wales. مترجم حسینقلی کاتبی، ۱۳۴۲، ص ۳۵)

کارآموزان، تابع یک سیستم مشترکی از تعلیم و تربیت و نظم و انضباط بوده‌اند و محل استقرار آن‌ها در هتل‌های مرکز شهر لندن با امکانات زندگی متوسط بوده است (علی خادم، ۱۳۴۴، ص ۹۱). در این انجمن‌ها عده‌ای پیشکسوت که به سرجان^۳ معروفند، در کانونی مخصوص به‌نام کانون پیشکسوتان^۴ فعالیت می‌کردند که قضاات دادگاه‌ها نیز عضو این کانون بوده‌اند. در هر عنوان درسی این کانون سه گروه حضور داشتند که عبارتند از:

-
1. Apprentice
  2. Inn
  3. Sergeants
  4. Sergeants Inn

گروه اول: هیئت مدیره که از میان اعضای سالخورده انتخاب و بر مسند قضاوت می‌نشینند و به این افراد صاحبان کرسی بنچر^۱ گفته می‌شود، این افراد در دادگاه‌های فرضی و آموزشی^۲ بر کرسی‌های مخصوص نشسته و نقش قضات را ایفاء می‌کنند؛
گروه دوم: وکلاء که برای طرح شکایت و اقامه دعوا در دادگاه تعلیم کافی دیده بودند، این افراد معروف به وکلای بیرونی^۳ بوده و در دادگاه فرضی به بحث و مناظره می‌پرداختند؛
گروه سوم: دانشجویانی که در جلسات دادگاه حاضر بوده، ولی حق سخن گفتن نداشتند و حضور آن‌ها به‌عنوان وکلاء درونی^۴ صرفاً جهت تعلیم بوده است.

تا قبل از قرن ۱۵ وکلاء و دانشجویان به دو دسته متمایز به‌نام وکلای مقدم یا سرجنت^۵ و شاگردان یا اپرنٹیس^۶ تقسیم می‌شدند؛ دسته اول تعداد آن‌ها کم بوده و به‌عنوان مشاوران قضایی مخصوص شاه فعالیت می‌کردند، این دسته از وکلاء به موجب فرمان خاصی از میان دسته دوم یعنی طبقه شاگردان انتخاب می‌شدند؛ اما از سال ۱۸۷۴ تاکنون دیگر عنوان سرجنت به وکیلی از این طبقه داده نشده است و آخرین سرجنت هم در سال ۱۹۲۱ وفات یافت؛ لذا کلمه وکیل باریستر تا این تاریخ استعمال نمی‌شد. (علی فتحی پور، ۱۳۳۶، ص ۴۱)

در قرن ۱۶ طبقه‌ای از وکلاء، مشاوران شاه نامیده می‌شد، این وکلاء به مدعی‌العموم کل^۷ یا معاون او^۸ در خدمات حقوقی راجع به مقام پادشاهی کمک می‌کردند. وکلاء مشاور شاه زمانی که زمام حکومت به دست ملکه‌ای باشد، به‌عنوان مشاوران ملکه^۹، هنگام حضور در دادگاه لباس

-
- 1- Bencher
  - 2- Moots
  - 3- Outers/Utters/ Utter Barristers
  - 4- Inners Barristers
  - 5 - Serjants
  - 6- Apprentices
  - 7- Attorney General
  - 8- Solicitor General
  - 9- Queen s Counsel

ابریشمی خاصی - که سیلک^۱ نامیده می‌شد - می‌پوشیدند؛ از این جهت به آنان وکلاء ابریشم‌پوش گویند و هرگاه زمام به دست سلطانی باشد ردای پشمی بر تن می‌کنند که به آنان وکلای پشمینه‌پوش گویند؛ و سایر وکلاء لباس معمولی داشتند به این جهت به آن‌ها وکلای جبه‌پوش^۲ یا جنیور^۳ می‌گفتند. در قرن ۱۸ با توجه به تغییرات به‌وجود آمده در وظیفه مشاوران شاه نسبت به مقام سلطنت، سازمان‌های درسی قضایی (انجمن وکلاء دادگستری) عهده‌دار تعلیمات حقوقی شده و این امر از دست قضات خارج شد و نیز اختیار صدور اجازه وکالت یا اخذ تصمیم در مورد اجازه‌های صادر شده، اعم از قبول یا رد داوطلب شغل وکالت و هم‌چنین اخراج و تعلیق وکلاء، به این سازمان‌ها واگذار گردید؛ بنابراین چنانچه یک عضو انجمن یا کانون وکلاء^۴ اخراج و یا معلق شود، امکان شکایت و درخواست تجدیدنظر از حکم صادره در کمیسیونی متشکل از لرد چانسلر^۵ و قضات دیوان عالی^۶ برای وی فراهم است. این انجمن که سیرکوت بارمسز^۷ نامیده می‌شد، هم‌اکنون به همین نام بوده و در سایه قدرت اخلاقی و عقیده عمومی سنت‌ها، نظم و انضباط فوق‌العاده‌ای در بین اعضا حکم‌فرما نموده است، هرچند هیچ یک از قواعد و نظامات انجمن وکلای دادگستری لندن را ندارد، ولی امروزه نیز ادامه دارد.

۱-۱-۲. پیشینه کانون وکلاء در انگلستان

کانون وکلاء انگلستان در سال ۱۸۹۵ م به‌وجود آمد و رسماً جایگزین کمیته وکلاء که در سال ۱۸۸۲ م تأسیس شده بود، گردید؛ لذا کانون وکلاء به نسبت سازمان‌های درسی قضایی و جامعه وکلاء سیار، جدیدترین سازمان وکلاء است.

1- Silk

2- Stuff Gownsmen

3- Junior

4- Barreau

5- رئیس سازمان دادگستری و رئیس مجلس لردها

6- Comite Compose de Lord Chancel lor et des juges a la Court Supreme

7- Circuit Bar Messes

۱-۱-۲-۱. سازمان و اساسنامه کانون وکلاء

در ابتدای تشکیل کمیته وکلاء، ریاست آن بر عهده مدعی‌العموم کل بوده است که در اثنای قرن ۱۹ به علت اشتغال زیاد مدعی‌العموم کل و نیز تمایل وکلاء به انتخاب رئیس کانون از میان خودشان به مانند مشاورین حقوقی، کانون وکلاء تشکیل شد و این وظیفه به کمیته وکلاء و کانون واگذار شد.

در کانون وکلاء ۵۸ تن حضور دارند که ۴۸ تن از این افراد از میان وکلاء شاغل به عنوان اعضای هیئت رئیسه انتخاب می‌شوند و ۱۰ تن باقی‌مانده که عبارتند از: مدعی‌العموم کل و معاون وی، به عنوان عضو افتخاری و ۸ عضو دیگر که هر یک به مدت یک‌سال به کانون معرفی می‌شوند، عهده‌دار امور مربوط به قانون‌گذاری، مالیات صنفی، امتیازات صنفی و... می‌باشند که دو تن از میان این هشت عضو، وکلایی هستند که دارای پروانه وکالت هستند، اما شخصاً به امر وکالت اشتغال ندارند.

در هر سال ۲۴ تن از ۴۸ عضو منتخب در هیئت رئیسه کانون، به اجبار بازنشست می‌شوند و به همان تعداد وکلاء جدید جایگزین می‌گردند؛ در صورتی که عضو کانون در هیئت رئیسه به سن ۷۲ سال تمام نرسیده باشند و ۴ سال متوالی نیز عضو هیئت رئیسه نبوده باشد، مجدداً حق عضویت در کانون را دارد.

عمده درآمد در امور مالی کانون، از حق عضویت اعضاء بوده و بقیه آن با مساعدت سازمان درسی قضایی (کانون وکلاء مدافع) تأمین می‌گردد؛ پرداخت حق عضویت توسط وکلاء صرفاً اخلاقی بوده و فاقد ضمانت اجرایی است و کانون از همه وکلاء، صرف‌نظر از این که حق عضویت بدهند یا خیر حمایت می‌کند؛ البته به جهت علاقه عده‌ای از وکلاء غیرشاغل به کانون، از مساعدت مالی دریغ نمی‌کنند. (علی فتحی پور، ۱۳۳۶، صص ۴۳ - ۴۴)

۱-۱-۲-۲. وظیفه و هدف کانون وکلاء

مهم‌ترین وظیفه کانون تصمیم‌گیری نسبت به کلیه امور مربوط به صنف وکلاء است و هدف اساسی کانون به طوری که در مجمع عمومی وکلاء در سال ۱۹۴۶ م بیان شده به شرح ذیل می‌باشد:

تحصیل حیثیت و استقلال برای وکلاء و دفاع از آنان در روابط با قوه قضائیه و اجرائیه؛ تشویق و توسعه معلومات و مطالعات قضایی وکلاء؛ توسعه اداره امور قضایی، آیین دادرسی، ترتیب دادن به امور صنفی، تهیه گزارش‌های قانونی در محاکمات دادگاه‌ها با حضور هیئت منصفه یا محاکم سیار؛

تأسیس دستگاه‌های مجهز برای راهنمایی و معاضدت؛ قضایی به اشخاص بی‌بضاعت؛ مطالعات به‌منظور اصلاح قوانین جاریه؛ مسائل مربوط به امور شغلی از قبیل ادب و انضباط شغلی و کلاء؛ ایجاد حسن تفاهم و روابط حسنه بین دو دسته فنی و کلاء و مشاورین حقوقی؛ حفظ حق عمومی دسترسی مردم به محاکم و داشتن وکیل در محاکم و هیئت‌های قضایی دیگر (علی فتحی پور، ۱۳۳۶، ص ۴۵)

۱-۲. اصول و مقررات کانون وکلاء در انگلستان

کانون وکلاء دارای اصول و مقرراتی در ایجاد نظم، رعایت مقررات و رسوم در میان وکلاء بوده که تأمین‌کننده اهداف آن در مسائل مربوط به راهبری حرفه‌ای اوست.

۱-۲-۱. آداب و مقررات کانون وکلاء

از اصول مهم در کانون، رعایت آداب و مقررات آن توسط وکلاء می‌باشد که به برخی از آداب و ضمانت اجرای آن اشاره می‌شود.

۱-۲-۱-۱. انضباط و آداب صنفی

رعایت انضباط و آداب صنفی و شغلی توسط وکلاء، از جمله اصول مهم در کانون بوده که مورد نظارت قرار می‌گیرد. کانون وکلاء علاوه بر رعایت مسائل مربوط به انضباط صنفی، رعایت وظایف اخلاقی را نیز برای وکلاء لازم دانسته و تخلف از دستورات و رهنمودها را که طی ۷۰ سال، اکنون به‌صورت سلسله مقررات درآمده، مسئولیت‌آور اعلام نموده است.

۱-۲-۱-۲. ضمانت اجرای نظم و مقررات در کانون

در کانون به جهت نظارت بر وکلاء در رعایت مقررات، اشخاصی حضور دارند که سوء رفتار شغلی وکلاء را مورد مؤاخذه قرار می‌دهند و نیز بنچرها که در سازمان درسی قضایی صاحب کرسی بوده و یا هیئت‌مدیره وکلاء حق تعلیق، توبیخ و اخراج وکیل متخلف را از کانون دارند، وکیلی که از طرف کانون متخلف شناخته شود، حق دارد از لردچانسلر یا کمیته قضات دیوان عالی، درخواست رسیدگی پژوهشی کند.

۱-۲-۲. اصول اساسی در وکالت و قبول پرونده

علاوه بر وظایف اخلاقی و رعایت اصول و مقررات حاکم در کانون وکلاء انگلستان، رعایت موازینی در وکالت، به‌طور عام و خاص برای وکلاء مدافع، به‌عنوان تنها افراد اداره‌کننده شغل وکالت ضروری بوده است که به‌عنوان اصول اساسی در شغل وکالت و قبول پرونده بیان می‌شود.

۱-۲-۲-۱. اصول و مقررات شغل وکالت

هر وکیل که بخواهد در حرفه وکالت فعالیت کند، لازم است، علاوه بر رعایت یک سری اصول اخلاقی، به اصول ذیل نیز پایبند باشد:

هیچ وکیلی حق وکالت ندارد؛ مگر این‌که از سولیسیتور (مشاور حقوقی) استفاده نماید.

در ابتدا این اصل برای امور ترافیعی وضع گردید و در امور غیر ترافیعی^۱ معمول نبود؛ اما امروزه

توسعه یافته و عمومی^۲ شده است؛ در اجرای این اصل، استثنائاتی نیز وجود دارد که عبارتند از:

الف: چنان‌چه متهم زندانی وکیل نداشته باشد و در دادگاه تقاضای وکیل از میان وکلای حاضر نماید، تا از او دفاع کنند، وکیل می‌تواند بدون مشاور حقوقی، در مقابل اخذ وجه از متهم دفاع نماید که به این عمل داک بریف^۳ گویند.

ب: چنان‌چه قاضی یا رکورد^۴ یا رئیس دادگاه محلی^۵ از وکیل بخواهد برای دفاع از متهم

بی‌بضاعت در محاکم جزایی وکالت رایگان انجام دهد.

وکیل باید در انجام وظایف وکالتی، به کوشش‌های شخصی، مهارت و لیاقت خود تکیه نماید و

اشتراک گذاردن موضوع با دیگران و تلاش جمعی به هر شکلی که باشد، ممنوع است.

وکیل مدافع مشغول به وکالت نمی‌تواند شغل دیگری داشته باشد، یا تجارت کند، یا به‌عنوان

شریک فعال در یک شرکت، کارمند، سهام‌دار و حقوق‌بگیر باشد.

1- Non-Contentieux

2- Quasi-General

3- Dock-Brief

4- Recorder

5- Quarter-Sessions

وکلاء از هر نوع تبلیغات یا مسافرت به منظور تبلیغ کار خود محروم بوده و ممنوعیت این امر از طرف کانون همواره تاکید می‌شود.

این اصل دارای نکات جالبی است:

وکیل حق ندارد عنوان خود را روی اوراق رسمی یا کارت ویزیت چاپ کند.

وکیل حق ندارد در مقالات، روزنامه‌ها و مجلات، شرح و بحثی از کارهای خود نماید.

وکیل حق ندارد تاریخچه زندگی خود یا مقام و موقعیت خود در کانون را در اختیار روزنامه‌ها بگذارد.

وکیل حق ندارد درباره دعاوی که به او ارجاع شده در هیچ یک از روزنامه‌ها منتشر کند.

وکیل حق ندارد عکس خود را در حالت دفاع یا با لباس وکالت جهت بالا بردن نفوذ خود در

روزنامه چاپ کند.^۱ (علی فتحی پور، ۱۳۳۶، ص ۴۸)

وکیل مدافع نمی‌تواند در رادیو یا تلویزیون درباره مسائل قضایی بدون موافقت کانون صحبتی کند.

وکیل مدافع نباید درباره حق‌الوکاله خود بحث کند. مبلغ حق‌الوکاله برای هر قسمت از کار باید

به‌وسیله منشی یا آووئه^۲ مذاکره و توافق شود و نباید حق‌الوکاله معلق و مشروط به اخذ نتیجه^۳ باشد.

۱-۲-۲. مقررات مربوط به قبول پرونده

پذیرش وکالت در انگلستان با سایر کشورها تفاوت دارد و وکیل مدافع مکلف است، هر نوع

وکالتی را که نزد او می‌آورند، بدون توجه به شخصیت اطراف دعوا یا نتیجه کار قبول کند؛ این امر

مبتنی بر اصل اجباری بودن قبول وکالت و رد اختیاری آن است که دو دلیل برای وضع این اصل

مطرح است:

اختیاری بودن قبول پرونده موجب می‌شود، وکیل از پذیرش پرونده‌های نامطلوب که در نظر

عامه ناخوشایند است، فرار کند.

---

1. Wiliam w.Boulton, Inner temple, Barristers, Bar couucil de l Angleterre et de Wales

2- avoue

3- Contingent

اختیاری بودن قبول پرونده موجب می‌شود، که کانون از وظیفه وکالتی دست بردارد و به قلمرو قضایی دادگاه وارد شود.

در اجرای این اصل استثنائاتی وجود دارد

بین منافع دفاع از موکل و وکیل، تضاد و اصطکاک باشد و این امر استقلال شغلی وی را تحت‌الشعاع قرار داده و یا با مصالح عالی و نجیبانه دستگاه قضایی تنافی داشته باشد. وکیل سَمْتی در دستگاه قضایی داشته باشد.

وجود محظورات شخصی برای وکیل مدافع که این امر به دو صورت است:

الف: وکیل از اطلاعات طرف مقابل پرونده به جهت این که معتمد او بوده، باخبر باشد؛ لذا نمی‌تواند وکالت مقابل او را بپذیرد.

ب: وکیل به جهت داشتن قرابت و دوستی با یکی از طرفین دعوا، حُسن اجرای کار برای او مقدور نباشد.

تزام در رسیدگی به دو پرونده در یک روز؛ به طوری که جمع بین اوقات ممکن نبوده و باید یکی از پرونده‌ها را به همکار دیگری واگذار کند و چنان که آن دو پرونده یکی جنایی و دیگری مدنی باشد، وکیل موظف به قبول پرونده کیفری است. (علی فتحی‌پور، ۱۳۳۶، ص ۵۰ - ۵۳)

۲. مشاغل وکالتی و خدماتی در انگلستان

در نظام قضایی انگلستان، با هدف اجرای عدالت و حضور افراد شایسته در امور وکالتی و خدماتی، نظم خاصی حاکم است که اشتغال در حرفه پرمسئولیت وکالت را در انحصار مطلق عده‌ای از زنان و مردانی قرار می‌دهد که بتوانند لیاقت خود را در کسب این شغل اثبات و احراز کنند و به منظور کمک به کسانی که توانایی استفاده از وکیل را ندارند، خدمات حقوقی ایجاد شده است.

۲-۱. وکالت دادگستری

وکالت دادگستری در انگلستان، به‌عنوان حرفه‌ای تخصصی و پراج در اجتماع است. وکیل علاوه بر احاطه به مسائل حقوقی، سیاسی، تجاری و معاملات عمومی، باید ناطقی بسیار زبردست، نویسنده‌ای توانا و نمونه‌ای از صفا و پاکی و طهارت باشد، تا بتواند اطمینان موکل خود را جلب کند.

۲-۱-۱. وکیل مدافع یا باریسترها

در حقوق انگلستان، کانسِل یا باریسترها، به عنوان وکلاء مدافع حق حضور در مجلس اعیان، دادگاه‌های استان و supreme court privy council داشته و می‌توانند در محاکم سخن گفته، قضات و هیئت منصفه را در دعوای مطروحه مورد خطاب و از گواهان پرسش نمایند و نسبت به هر نوع عملی حق اعتراض دارد و به طور کلی جانشین موکل هستند. (موسی صبی، ۱۳۵۳، ص ۹۸)

۲-۱-۱-۱. سازمان و تشکیلات وکلای مدافع (باریسترها)

باریسترها از قرن ۱۳ در انگلستان به وجود آمده‌اند و کانون وکلاء چهارگانه^۱ نیز به همراه آنان تأسیس شد. تأسیس باریستر از نظر حقوقی قدیمی‌تر از سولیسیتور است. کلمه باریستر در سال ۱۴۵۵ م وارد ترمینولوژی حقوق انگلستان شده و سال‌های بعد در یکی از قوانین مصوب مجلس عوام انگلیس موسوم به statute of sewers به کار برده شد. اصطلاح باریستر، لقب، رتبه و شأنی است که توسط یکی از کانون‌ها به متقاضی وکالت اعطا می‌شود و دارای عظمت، مقام و ایهت خاصی در میان افراد اجتماع است. سازمان و تشکیلات مربوط به وکلاء مدافع به شرح ذیل می‌باشد (محمد رضا پاسبان، ۱۳۷۹، ص ۴۸ - ۴۹)

مراکز چهارگانه وکالت

در لندن نزدیکی ساختمان دادگاه‌های شاهی، کنار رودخانه تایم، برای باریسترها، چهار مؤسسه حقوقی معتبر وجود دارد که عبارتند از: مرکز گری، مرکز لینکلن، اینر تمپل، مرکز میدل تمپل. این مراکز به عنوان کانون‌های چهارگانه، مستقل بوده و تابع مقررات خود هستند و بر عملکرد حرفه‌ای وکلاء نظارت داشته و دارای جنبه انتظامی نیز می‌باشند و در شرایط خاص اختیار تعلیق وکیل متخلف و انفصال وی را دارند.

در امر تعلیم و تربیت وکلاء و امتحانات آنان، این مراکز به صورت مشترک اقدام می‌نمایند و هر کانون دارای سه دسته عضو است: دانشجویان^۲، باریسترها^۳ و اعضای هیئت مدیره کانون^۴ که این

1- The Four Inns of Court

2- Students

3- Barristers

4- Bencher

اعضا اداره‌کننده کانون بوده و دارای مقام‌های عالی قضایی می‌باشند و از ۳۵ تا ۷۰ عضو تشکیل شده که از این تعداد ۲۰ تن عضو افتخاری هستند. (علی خادم، ۱۳۴۴، ص ۹۱)

شورای کانون وکلاء^۱

در سال ۱۸۹۴ م شورایی به نام شورای کانون وکلاء، متشکل از نمایندگان چهار کانون تشکیل شد که نسبت به مسائل عمده و امور مهم مانند استقلال، حیثیت، شأن و افتخارات کانون اظهارنظر می‌کنند و در امور مربوط به حرفه وکالت، ارتباط با قوه قضائیه و مجریه، تعلیم و تربیت قضایی وکلاء، بهبود وضع تشکیلات دادگستری، آئین دادرسی، رویه‌های قضایی، معاضدت قضایی، رفتار شغلی وکلاء و انضباط و نزاکت شغلی، دخالت و نظارت دارند. اعضای شورا باید دارای حداقل ۱۰ سال سابقه وکالت بوده و دادستان کل عضو الزامی آن است.

شورای عالی (سنا)^۲

این شورا به وسیله انجمن‌های اداره‌کننده مراکز چهارگانه وکالت و کانون وکلاء تشکیل می‌گردد و اعضای آن عبارتند از: دادستان، معاون دادستان، رئیس شورای تحصیلات حقوقی، ۲۴ نماینده از دادگستری، ۳۹ نماینده منتخب کانون وکلاء و تعدادی دستیار ارشد.

شورای تحصیلات حقوقی^۳

این نهاد عهده‌دار اتخاذ تصمیمات مربوط به پذیرش، آزمون، تربیت کارآموزان و آماده‌سازی آنان برای دعوت به کانون وکلاء بوده و زیر نظر شورای عالی سنا اداره می‌شود.

وکلاء عادی و سلطنتی^۴

همه وکلاء مدافع در دعاوی حضور دارند، در انگلستان، باریسترها دارای درجه و حق ارتقاء هستند، بر این اساس آن‌ها به دو نوع senior و junior دسته‌بندی می‌شوند. سینیورها به جهت این‌که، به وسیله ملکه به عنوان وکیل سلطنتی انتخاب می‌شوند، از مقام بالاتری برخوردارند که ۱۰٪ از کل وکلاء

1- The Bar Council

2- The Senate

3- The Council of Legal Education

4- Juniou Counsel and CQueen s Counsel

این‌گونه‌اند. برای کسب عنوان وکیل سلطنتی، هر ساله وکلاء متقاضی این عنوان که حداقل دارای ۱۰ سال سابقه وکالت بوده، به بالاترین مقام قضایی انگلستان، لرد چانسلر، تقدیم می‌شود و پس از بررسی و احراز شرایط، به ۵۴ وکیل در مجلس اعیان اعطا می‌شود. کسب این عنوان را تحصیل ابریشم گویند و این وکلاء از نظر ظاهری با باریسترهای معمولی فرق دارند که به آن‌ها حریرپوش نام داده‌اند و به‌عنوان رهبر و لیدر بوده و دیگر مانند وکلاء معمولی لباس پشمی نمی‌پوشند و به‌دنبال اسم خود Q.C می‌نویسند.

وکلاهی سلطنتی از جایگاه ویژه‌ای در سیستم قضایی انگلستان برخوردار بوده که عبارتند از: از قبول پرونده‌های عادی منع شده‌اند؛ فقط مجاز به وکالت در امور مهم و کلان هستند؛ به هنگام ورود در دادگاه ۲ وکیل مدافع با درجه عادی او را همراهی می‌کنند؛ در مقام دفاع در صف اول مستقر و ۲ نفر دیگر پشت سر او قرار می‌گیرند؛ سولیسیتور (وکیل مشاور) هم پشت سر باریستر می‌نشیند؛ موکل باید علاوه بر پرداخت حق‌الوکاله باریستر پیشکسوت، مبلغی معادل دو سوم حق‌الوکاله را نیز به دو نفر باریستر همراه بپردازد.

منشی وکیل مدافع^۱

وکلاء مدافع برای اداره امور دفتری خود کارمندی را استخدام می‌کنند که معمولاً کار چند وکیل را به‌صورت مشترک انجام می‌دهد که به آن پیشکار یا منشی گویند. او نقش مهمی را ایفاء می‌کند، به‌طوری‌که گفته می‌شود منشی می‌تواند وکیل را بسازد یا بشکند. منشی در مورد حق‌الوکاله مذاکره می‌کند، مگر این‌که پرونده از نوع معاضدت قضایی باشد که در این صورت مأمور مالیات دادگاه مبلغ را معین می‌کند. (محمدرضا پاسبان، ۱۳۷۹، ص ۴۹)

۲-۱-۱- نحوه پذیرش و مزایای وکلاء مدافع

الف. نحوه پذیرش

در سیستم قضایی انگلستان، کانون وکلاء نقش اساسی در اداره عدالت دارد، زیرا تمام قضات، عضو کانون وکلاء بوده و از میان وکلاء مدافع پیشکسوت سلطنتی (ملکه) که با حداقل ۱۵ سال سابقه وکالت دادگستری و با سن ۵۰ سال انتخاب می‌شوند. (علی خادم، ۱۳۴۴، ص ۹۷)

پذیرش وکلاء مدافع، مشروط به عضویت در یکی از چهار کانون می‌باشد که برای عضویت شرایطی وجود دارد: الف) از عهده امتحانات مقرر برآیند. ب) دوره مخصوص غذا خوردن را در یکی از کانون‌ها طبق رسم معموله بگذرانند. ج) کمتر از ۲۱ سال نداشته باشند. د) تعرفه مخصوص را به کانون بپردازند.

نحوه آموزش وکلاء مدافع براساس میزان تحصیلات متفاوت است:

کسانی که دارای لیسانس حقوق هستند، بدون پیش‌نیاز وارد کانون می‌شوند؛ کسانی که لیسانس غیرحقوق دارند، با گذراندن دوره یکساله پیش‌نیاز حقوق؛ دانش‌آموختگان رشته‌های غیرحقوقی بالای ۳۵ سال با گذراندن دوره ۲ ساله پیش‌نیاز حقوقی وارد کانون می‌شوند. (هیئت پژوهشگران کاواندیش، ۱۳۸۷، ص ۷۸)

ب. آمار وکلاء مدافع

با عضویت در کانون، کارآموزی یکساله کانون وکلاء آغاز شده و سالانه ۷۰۰ کارآموز پذیرفته می‌شوند (منصور پورنوری، ۱۳۸۰) که یک چهارم آنان قبول و بقیه مردود خواهند شد. (علی خادم، ۱۳۴۴، ص ۹۵)

کارآموزان وکالت به نسبت ۵۱٪ مردان و ۴۹٪ زنان می‌باشند که ۴۳٪ زیر ۲۵ سال و ۴۱٪ بین ۲۵ تا ۳۴ سال و بقیه بالای ۳۵ سال دارند، ۷۵٪ باریسترهایی که در بخش خصوصی کار می‌کنند از مردان و ۲۵٪ از زنان هستند. (منصور پورنوری، ۱۳۸۰)

براساس آمار رسمی مجمع عمومی در دسامبر ۲۰۰۴ تعداد وکلای مدافع ۱۱۵۶۴ تن بوده که در حال حاضر حدود ۱۵۱۸۲ نفر می‌باشند^۱ و در انگلستان و ولز مشغول به کار هستند که از این تعداد ۷۰٪ مرد می‌باشند، ۱۰٪ از کل وکلای مدافع از اقلیت‌های نژادی بوده و نیز از میان کارآموزان وکالت ۱۶٪ از اقلیت‌های نژادی هستند. (هیئت پژوهشگران کاواندیش، ۱۳۸۷، ص ۸۰)

ج. مزایای وکلاء مدافع

از مزایای باریستر هنگام حضور یا عزیمت به دادگاه و در تمام مراحل رسیدگی به دعوا، برخورداری از مصونیت است و نمی‌توان او را توقیف نمود و نیز نسبت به آنچه در مقام دفاع می‌گوید مصونیت دارد و هیچ مقامی حق اعتراض به او را ندارد.

در مصونیت باریستر باید گفت، موکلین حق بازخواست از باریستر را ندارند و هیچ موکلی نمی‌تواند به جهت اهمال یا عدم مهارت یا عدم مراقبت، باریستری را مسئول خسارت وارده معرفی کند، بلکه فقط می‌تواند حق الوکاله‌ای را که پرداخت، مسترد نماید.

اگر دادگاه رفتار باریستر را خلاف شأن وکالت بداند، فقط جریان امر را به کانون مربوط باریستر گزارش می‌دهد و در مقابل سرپیچی از دستورات، به پرداخت غرامت یا زندان محکوم می‌شود و یا در برابر به کار بردن الفاظ منافی شأن در دادگاه مورد سرزنش واقع می‌شود؛ لذا باید گفت اگرچه باریستر در مقابل موکلین مصون از مسئولیت است؛ ولی در مقابل کانون مربوطه مسئولیت و تعهدات فوق‌العاده را به عهده دارد. (علی خادم، ۱۳۴۴، ص ۹۸ - ۹۹)

۲-۱-۲. وکیل مشاور یا سولیسیتورها

در بررسی سابقه تاریخی تأسیس شغل سولیسیتورها، حکایت از آن دارد که در زمان‌های گذشته فقط باریسترها شغل وکالت را اداره می‌کردند و سولیسیتورها نقش علمی و یا عملی وکالت را به عهده نداشته، بلکه به‌عنوان منشی^۱ انجام وظیفه می‌کردند و گذشت زمان، آن‌ها را به‌صورت یک طبقه پائین‌تر حرفه وکالت درآورد.

۲-۱-۱. سازمان و تشکیلات وکلاء مشاور

در سیستم قضایی کامن‌لا دادگاه‌هایی وجود داشت که به مسائل مربوط به کامن‌لا رسیدگی می‌کردند و برای انجام امور عادی مردم در دادگاه‌های کینگ بنچ^۲ و کامن پلی^۳، اشخاصی وابسته و

1- Clerk

2- King's Bench

3- Common Plea

تحت نظر مستقیم دادگاه، به عنوان آتورونی یا کارگشا^۱ اجازه حضور داشتند تا به امر کارگشایی بپردازند، این افراد در امور مهم حق دخالت نداشته و باید به باریستر مراجعه می‌شد. در قرن ۱۵ آتورنی‌ها در محل مخصوص باریسترها زندگی می‌کردند؛ اما پس از مدتی از باریسترها جدا شده و با پروکتورها و سولیسیتورها مؤسسه‌ای تشکیل دادند و مرکزی برای آن در نظر گرفتند. از جمله وظایف این مؤسسه، اداره مدرسه ویژه تعلیم و تربیت کارآموز، اعطاء پروانه تأسیس، رسیدگی به امور وکلاء مشاور و تخلفات آنان، معاضدت قضایی و ثبت و نگهداری اسامی وکلاء مشاور در دفتر^۲ کل می‌باشد. (علی خادم، ۱۳۴۴، ص ۸۰ - ۸۱)

سازمان و تشکیلات مربوط به وکلاء مشاور به شرح ذیل است

جامعه حقوقی^۳

همه وکلاء مشاور، عضو جامعه حقوقی‌اند که محل استقرار آن در لندن، نزدیکی دادگاه انصاف می‌باشد.

اتحادیه حقوقی بریتانیا^۴

نقش این اتحادیه بیشتر به عنوان گروه فشار بوده که به سود وکلاء مشاور فعالیت می‌کند.

مؤسسه مأمورین اجرایی حقوقی^۵

این مؤسسه، امور کارکنان ارشد شاغل در دفاتر وکلاء مشاور را سازماندهی می‌نماید، امور روزانه و دفتری این گروه از وکلاء توسط همین مأمورین انجام شده که نقش عمده در توسعه امر وکالت دارند.

ناظر عام^۶

با هدف نظارت همگانی بر تحقیقات انجام شده نسبت به شکایات رسیده علیه وکلاء مشاور، دفاتری ایجاد شده است که با انتشار نشریه‌ای حاوی مفاد شکایات مطروحه و آراء صادره، در ارتباط با وکلاء

1- Attorney

2- Keeping the Rolls of Solicitors

3- The Law Society

4- The British Legal Association

5- The institute of Legal Executives

6- The Lay Observer

مشاور، به‌عنوان ناظر عام با جامعه حقوقی در بهبود روند تحقیقات و بررسی‌های انجام شده راجع به این شکایات همکاری می‌کند. (محمدرضا پاسبان، ۱۳۷۹، ص ۴۹)

۲-۱-۲- نحوه پذیرش و نوع کار وکلاء مشاور

الف. نحوه پذیرش

پذیرش وکلاء مشاور مشروط به شرایطی می‌باشد: الف) ۵ سال کارآموزی وکالت زیرنظر یکی از وکلای دادگستری - افرادی که دارای لیسانس هستند، مدت دوره ۳ سال است؛ ب) قبولی در امتحانات مصوب؛ ج) دریافت پروانه اشتغال به وکالت از کانون. (موسی صبی، ۱۳۵۳، ص ۹۷)

نحوه آموزش و شیوه عملکرد وکلاء مشاور براساس میزان تحصیلات متفاوت است:

- شرایط اختصاصی

دارندگان دیپلم دبیرستان یا معادل آن و لیسانس حقوق، پس از دوره یک ساله فراگیری عملی حقوق و دو سال کارآموزی؛ دارندگان دیپلم دبیرستان یا معادل آن و لیسانس غیرحقوق، پس از گذراندن دوره پیش‌نیاز حقوق، دوره یک ساله فراگیری عملی حقوق و دو سال کارآموزی؛ کسانی که دیپلم ناقص دارند به شرح ذیل لازم است طی فرآیند نمایند:

به‌عنوان وکیل پایه دو به مدت دو سال؛

کار در یک مؤسسه حقوقی به مدت دو سال؛

عضویت در کانون وکلای پایه دو؛

داشتن ۲۵ سال سن؛

سابقه کار در یک مؤسسه حقوقی یا دوره فراگیری عملی حقوق؛

دو سال کارآموزی؛

قبول شدن در آزمون نهایی. (هیئت پژوهشگران کاونادیش، ۱۳۸۷، ص ۸۱)

- شرایط عمومی:

داشتن ۲۵ سال سن؛ گذراندن دوره کارآموزی؛ قبولی در امتحانات مقرر؛

از خصوصیات کانون‌های انگلستان این است که متقاضی نیازی به گذراندن دوره دانشکده ندارد،

بلکه بدون داشتن مدرک تحصیلی می‌تواند متقاضی باشد و مهم این است که از پس امتحانات

سه‌گانه برآید:

۱- امتحان مقدماتی (اطلاعات عمومی)

۲- امتحان متوسط (اطلاعات عمومی حقوقی، حسابداری، نگهداری حساب امانات و وثائق)

۳- امتحان نهایی (مالکیت، انتقالات، آئین دادرسی، کامن لا و انصاف) (علی خادم، ۱۳۴۴، ص

(۸۲)

ب. آمار وکلاء مشاور

در حال حاضر حدود ۱۳۹۶۶۶ هزار وکیل مشاور در انگلستان وجود دارند^۱ که در قالب ۸۵۰۰ مؤسسه مشاوران حقوقی که از ۲۰ تا ۱۰۰ وکیل مشاور تشکیل می‌شود فعالیت می‌کنند، مؤسسه مشاوران حقوقی می‌توانند وکلاء خارجی از کشورهای دیگر را نیز به عضویت بپذیرند و در تمام اروپا حتی آمریکا، غرب آسیا و آسیا شعبه دارند و فعالیت آن‌ها ۲۴ ساعته است.

۱۰٪ وکلای مشاور در استخدام سازمان‌های دولتی یا شرکت‌های تجاری و صنعتی فعالیت می‌کنند و حدود ۱۵۰۰ وکیل مشاور در نهاد تعقیب به‌جای پلیس در تعقیب دعاوی کیفری شرکت دارند. زمینه فعالیت آن‌ها شامل امور دفاتر اسناد رسمی برای انتقال اموال غیرمنقول، تنظیم قراردادهای وصیت‌نامه‌ها، تنظیم شرکت‌نامه، ثبت شرکت‌ها، شرکت در جلسات دادگاه‌های بخش صلح و به‌طور محدود در تجدیدنظر در امور کیفری و امور خانواده، مشاوره مالیاتی، بانکی، مالی، کشتیرانی، داوران و مالکیت معنوی می‌باشد.

از دیگر فعالیت‌های بین‌المللی آن‌ها انعقاد قراردادهای بین‌المللی برای تجار و امور حقوق تجارت است. پرداختن به مسائل حقوقی اتحادیه اروپا در موضوع زیست‌محیطی، استمرار، مالیات و مالکیت معنوی جزء کارهای وکلاء مشاور است. برای این امور حدود ۴۰ مؤسسه حقوقی تشکیل شده است و ارائه معاضدت قضائی نیز به عهده آن‌ها گذاشته شده است. (منصور پورنوری، ۱۳۸۰) (حسین میر محمد صادقی، ۱۳۶۳، ص ۱۱۰)

هر سولیسیتور حق دارد حداکثر دو نفر را به‌نام کارآموز وکالت قبول کند و به آن‌ها فنون و رموز وکالت را از لحاظ نظری و عملی بیاموزد. موکل قانوناً حق تعقیب وکیل مشاور را تحت عنوان قصور

1- Rebecca huxley , unlocking English legal system, p275

در وظیفه یا خیانت در امانت دارد. سولیسیتور مکلف است هر ساله پروانه اشتغال به خود را تمدید نماید والا حق اشتغال به وکالت را نخواهد داشت. (موسی صبی، ۱۳۵۳، ص ۹۷ - ۹۸)

۲-۲. معاضدت قضایی در انگلستان

قانون، راجع به دسترسی عدالت مصوب ۱۹۹۹ ساختار جدیدی را به منظور کمک به کسانی که توانایی استفاده از وکیل را ندارند، پیش‌بینی کرده است.

۲-۲-۱. تاریخچه و عملکرد معاضدت قضایی

معاضدت حقوقی از قدیم در وظایف وکلاء مدافع و مشاور بوده است و قانون‌گذار درصد کمکی به مردمی است که در احقاق حق خویش نیازمند راهنمایی و مشاوره هستند؛ بدین جهت به صورت قانونی به این موضوع پرداخته است.

۲-۲-۱-۱. تاریخ و ضرورت تأسیس نهاد معاضدت قضایی

معاضدت حقوقی^۱ تا قبل از جنگ جهانی دوم وجود نداشت؛ بنابراین افراد نیازمند به مشاوره حقوقی می‌بایست به وکلایی امیدوار می‌بودند که پرونده آن‌ها را در برابر حداقل حق‌الوکاله قبول می‌کردند.

تاریخ‌نگاری قوانین مصوبه در سیستم معاضدت حقوقی دولتی به شرح ذیل می‌باشد:

- قانون معاضدت حقوقی ۱۹۴۹ م ۱۹۶۴

- قانون عدالت کیفری ۱۹۶۷

- قانون مشاوره و مساعدت حقوقی ۱۹۷۲

- قانون معاضدت حقوقی ۱۹۷۴

- قانون معاضدت حقوقی ۱۹۷۹ (اصلاحی ۱۹۸۵)

- قانون معاضدت حقوقی ۱۹۸۸

در ابتدا هیئت معاضدت حقوقی^۲ برای حمایت حقوقی از مردم، تشکیل گردید و سپس با

تصویب قانون دسترسی به عدالت در سال ۱۹۹۹ م، کمیسیون خدمات حقوقی^۳ جایگزین آن شد و

1- Legal aid

2- Legal aid board

3- Legal Service Commission

به منظور سازمان‌دهی آن، خدمات حقوقی محلی^۱ رایگان پیش‌بینی شد. در این قانون به منظور فراهم نمودن وکیل برای افرادی که فاقد منابع مالی^۲ کافی بوده و به دفاع حقوقی در یک پرونده کیفری نیازمندند، خدمات دفاعی کیفری^۳ پیش‌بینی نموده است؛ این قانون در حال حاضر نسخ گردیده و به شکل اولیه‌اش وجود ندارد.

۲-۲-۱. چگونگی عملکرد خدمات حقوقی

کمیسیون خدمات حقوقی، به موجب قراردادهایی با حقوق‌دانان و سایر افراد، اقدام به خریداری خدمات می‌نماید و ارائه خدمات تنها از این طریق امکان‌پذیر است. از فوائد این امر، امکان نظارت دقیق بر بودجه‌ها، کمک به حصول اطمینان در کیفیت خدمات و زمینه‌ای برای رقابت ارائه‌کنندگان خدمات فراهم می‌آورد. (هیئت پژوهشگران کاوندیش، ۱۳۸۷، ص ۲۲۵ - ۲۲۷)

براساس سیستم جدید از این پس، معاضدت حقوقی در دسترس افراد زیر، قرار نخواهد گرفت:

- افرادی که به دنبال جبران خسارت ناشی از تصادف هستند؛ (به استثنای موارد قصور پزشکی)
- اختلافات راجع به ماترک به موجب وصیت‌نامه یا بدون آن؛
- موضوعات موثر در اداره یک مال امانی و یا موقعیت یک امین؛
- موضوعات مرتبط با موقعیت مدیران شرکت‌ها، ثبت یک شرکت و یا بررسی موقعیت سهام‌داران جزء؛

- موضوعات موثر در مشارکت؛

- پرونده‌های میان مالکین زمین در مورد اختلاف مرزی میان زمین‌های هم‌جوار؛

- پرونده‌های مطرح در انجام فعالیت‌های تجاری؛

۲-۲-۲. انواع معاضدت قضایی

دو نوع معاضدت قضایی وجود دارد:

الف) معاضدت قضایی در دعاوی حقوقی؛ ب) معاضدت قضایی در دعاوی کیفری

1- Community legal service

2- Means testing

3- Criminal defense service

۲-۲-۱. معاضدت قضایی در دعاوی حقوقی

اداره امور معاضدت قضایی و مشاوره حقوقی در دعاوی حقوقی، زیر نظر رئیس قوه قضائیه و با مشورت کانون وکلای دادگستری به عهده انجمن وکلاء معاضدت قضایی است. ۱۴ کمیته محلی متشکل از وکلای مدافع و مشاور، درخواست‌های معاضدت قضایی را بررسی می‌کنند. معاضدت قضایی حقوقی برای دادگاه‌های صلح، دادگاه‌های شهرستان در امور خانواده، مجلس اعیان و دادگاه عالی و هیأت تجدیدنظر کار پذیرفته می‌شود که برای دادگاه‌های تجدیدنظر صرفاً با تصویب کمیته منطقه‌ای امکان‌پذیر است.

معاضدت قضایی حقوقی با هدف کمک به افراد کم‌درآمد در طرح دعوا یا دفاع از دعوا بدون پرداخت هزینه بوده و افراد با درآمد محدود ممکن است مجبور شوند قسمتی از هزینه را خود پرداخت نمایند؛ بنابراین وکلای مشاور و مدافع برای طرح و دفاع از دعوا حضور می‌یابند. در معاضدت قضایی حقوقی دو مسأله وجود دارد، یکی عدم تمکن مالی متقاضی برای طرح یا دفاع از دعوا و دیگری به‌صرفه بودن معاضدت قضایی در مقایسه با هزینه‌هایی که برای دولت دارد.

برای اعطای معاضدت قضایی، درآمد شخص متقاضی و دارایی او بررسی می‌شود، برای احراز این امر یکی از مأموران وزارت کشور، با متقاضی مصاحبه نموده و تصمیم آن شخص، قطعی و غیرقابل تجدیدنظر است. پس از اثبات شرایط متقاضی برای معاضدت قضایی و صدور گواهی لازم، متقاضی به هر وکیل مشاور یا مدافع که مناسب بداند مراجعه می‌کند.

حق الزحمه وکیل از پیش تعیین نمی‌شود، بنابراین اگر دعوی متقاضی در دادگاه مردود شود، باید هزینه دادرسی طرف مقابل را در صورت دستور دادگاه و مناسب بودن اوضاع و احوال او و درآمدش بپردازد. اگر دعوی متقاضی ثابت و او محکوم‌له واقع شود، هزینه دادرسی از محکوم‌علیه گرفته می‌شود و به صندوق معاضدت قضایی واریز می‌گردد. اگر محکوم‌علیه فردی باشد که از معاضدت قضایی برخوردار نبوده تمامی هزینه‌ها را باید بپردازد و در غیر این صورت، یعنی اگر محکوم‌علیه شخصی باشد که دارای گواهی معاضدت قضایی است، تصمیم با دادگاه است. اگر محکوم‌له دعوا، از افراد غیرمعاضدت باشد، تمامی یا بخشی از هزینه‌های متحمل شده مندرج در حکم و هزینه‌هایی را که از طرف شخص معاضدت شده در مرحله اول پرداخت نموده است از صندوق معاضدت دریافت می‌کند.

۲-۲-۲. معاضدت قضایی در دعای کیفری

معاضدت قضایی در امور کیفری از بدو شکایت و بازجویی متهم شروع می‌شود. متهم به محض دستگیری بدون تکمیل فرم، حق استفاده از این نوع معاضدت را دارد و اگر وکیل داشته باشد و مشاور حقوقی ارائه دهد، با گواهی خودش هزینه را از دولت می‌گیرد و اگر وکیل نداشته باشد، از وکلاء مشاور کشیک که در دادگاه صلح حضور دارند، استفاده می‌کند.

حق مشاور حقوقی مجانی، در تمامی مراحل تحقیق به متهم تذکر داده می‌شود؛ اما پس از ورود به مرحله محاکمه، به دستور دادگاه صلح، یا دادگاه عالی کیفری و یا دادگاه تجدیدنظر، حسب مورد به متهم معاضدت قضایی اعطاء می‌شود. به جز در اتهام قتل عمدی که ارائه معاضدت قضایی کیفری ضروری است، در سایر موارد باید دادگاه ضرورت آن را برای اجرای عدالت احراز کند.

تقاضای معاضدت قضایی مستقیماً به دادگاه تقدیم می‌شود، دادگاه دارایی و درآمد متقاضی را بررسی می‌کند و در بعضی موارد این کار توسط یکی از ماموران وزارت کشور انجام می‌شود، در این بررسی باید ناتوانی شخص برای پرداخت هزینه دفاع با در نظر گرفتن شرایط وی به دادگاه ثابت شود. پس از اثبات استحقاق وی از معاضدت قضایی، همه هزینه‌های وکیل مشاور و وکیل مدافع و سایر هزینه‌های رسیدگی کیفری، تحت پوشش صندوق معاضدت قضایی قرار می‌گیرد. البته وکیل مدافع در محاکمات جرایم کم‌اهمیت برای معاضدت تجویز نمی‌شود؛ ولی در دادگاه عالی کیفری و در قتل عمدی حق استفاده از دو نفر وکیل مدافع معاضد پیش‌بینی شده است. (منصور پورنوری، ۱۳۸۰)

نتیجه‌گیری

با توجه به آن‌چه که از مباحث وکالت در نظام حقوقی انگلستان بیان گردید، اهمیت موضوع در رویکرد شکلی و ماهوی آن مبرهن است، نظام حقوقی کامن‌لا که برگرفته از حقوق عرفی است، از سابقه‌ای متصل به هم در سیر تکاملی خود برخوردار است، در این نظام، نقش وکلاء و مشاورین حقوقی مهم دانسته شده و قریب هشت قرن است که شغل وکالت با تقسیمات خود فعالیت می‌نماید. تشکیلات قضایی نه‌تنها به همکاری قضات و هیئت منصفه احتیاج دارد، بلکه به عده زیادی از وکلاء ورزیده و مجرب نیز محتاج است که مورد اعتماد اصحاب دعوا باشند، تحقق این امر در انگلستان، موجب گردید تا در قرن‌های متمادی شغل وکالت را به دو شاخه مهم تقسیم نماید که با تأکید بر اشتراک در مسائل اساسی، برای هر کدام وظایف مشخصی در نظر گرفته شود که عبارتند از:

وکلاء مدافع با عنوان کانسل (counsel) یا باریستر (Barrister) و وکلاء مشاور با عنوان سولیسیتور (Solicitor) که سابقاً آتورنی (Attorney) نامیده می‌شدند.

دسته‌بندی وکلاء از نوآوری‌های سیستم قضایی انگلستان می‌باشد که موجب تبیین جایگاه و رعایت حدود هر شخص حقوقی در طبقه‌ای معین، شده و از جمله اصول و مقررات شغلی این حرفه به حساب آید و با ایجاد تشخص و جایگاه اجتماعی برای وکلاء به اعمال وظیفه بپردازند؛ لذا ایجاد فرآیند نگاری در قبول وکالت تا به نتیجه رساندن موضوع از جمله مباحثی است که هر وکیلی را متعهد به اجرای آن می‌نماید و در واقع فرد اعلامی وجود تشریفات برای ورود به شغل وکالت، در کشور انگلستان است.

قوام نظام حقوقی کامن‌لا که مبتنی بر عرف است، نتیجه اعتماد به قضات عادلانه است که از بین وکلایی انتخاب می‌شوند که سالیان متمادی امتحان فضیلت، اثبات لیاقت و دانش را داده‌اند و در فن وکالت و عمل قضایی، طی تشریفات خاص و مشقت‌های زیاد برای اثبات لیاقت خود در این حرفه پرمسئولیت ورزیده و کارآزموده شده‌اند.

در نظام قضایی انگلستان حقوق افراد و کمک به احقاق آن، امری مهم در ایجاد چنین نهادی مستحکم و اساسی می‌باشد، تا از این طریق گامی موثر در اجرای عدالت و توزیع خدمات حقوقی برداشته شود. از این رهگذر می‌توان با الگوپذیری از سازمان وکالت انگلستان و مطالعه تطبیقی آن با نهاد وکالت در ایران به کشف نقاط قوت، ضعف و تبیین اختلافات و اشتراکات بین دو نظام پرداخت، تا با اقدامی مناسب، تئوری تغییر و بازنگری نهاد وکالت در ایران به نفع حقوق عامه، با هدف سازمان‌دهی و قوام دستگاه قضایی ایران شکل گیرد. به یقین یکی از طرق تحقق گفتمان عدالت قضایی اسلامی، به خدمت گرفتن تجربیات حقوقی وکلاء در امر قضایی است و نه بالعکس.

منابع

- پاسبان، محمدرضا، وکالت در انگلستان، تلخیص و ترجمه از کتاب نظام حقوقی انگلیس کاتین ادی، ش ۲ و ۳، تیر و مرداد ۱۳۷۹.
- پورنوری، منصور، نظام قضایی انگلستان، سلسله مقالات، اسفند ۱۳۸۰.
- جانی‌پور، مجتبی، رویکرد جدید نظام قضایی انگلیس به حرفه وکالت و مشاوره حقوقی، راه وکالت، ش ۱، بهار و تابستان ۱۳۸۸.
- خادم، علی، نقش وکیل مدافع در دفاع، لرد بیرکت، نشریه کانون وکلاء، ش ۹۵، فروردین و اردیبهشت ۱۳۴۴.
- خادم، علی، عدالت در انگلستان، نشریه کانون وکلاء، ش ۹۹، آذر و دی ۱۳۴۴.
- خامنه، میهن دخت، مشاغل وکالتی انگلستان، نشریه کانون وکلاء، ش ۱۰۶، مهر و آبان و آذر ۱۳۴۶.
- سلاحی، جعفر، نقش وکیل مدافع در محاکم کیفری (از نظر حقوق تطبیقی ایران- انگلیس- آمریکا)، پایان‌نامه ارشد.
- صبی، موسی، وکالت دادگستری در انگلستان، مجله کانون وکلاء، ش ۱۲۸ و ۱۲۹، پائیز و زمستان ۱۳۵۳.
- فتحی‌پور، علی، وکلاء و مشاورین حقوقی در انگلستان، ویلیام بولتون، نشریه کانون وکلاء، ش ۵۷، بهمن و اسفند ۱۳۳۶.
- فیض مهدوی، محمدرضا، وظایف وکیل دادگستری، لرد مکمیلان، نشریه کانون وکلاء مرکز، ش ۱۲۰، پائیز ۱۳۵۱.
- کاتبی، حسینقلی، تاریخ و سازمان کانون وکلای انگلستان (وکالت و انجمن‌های وکالتی)، نشریه حقوق امروز، ش ۶ شهریور ۱۳۴۲.
- کاتبی، حسینقلی، تاریخ و سازمان کانون وکلای انگلستان (مقررات مربوط به قبول پرونده)، نشریه حقوق امروز، ش ۹ و ۱۰، بهمن و اسفند ۱۳۴۲.
- کاتبی، حسینقلی، تاریخ و سازمان کانون وکلای انگلستان (نظم و مقررات کانون وکلاء)، نشریه حقوق امروز، ش ۸، دی ۱۳۴۲.
- میر محمد صادقی، حسین، سیستم دو پایه وکالت در حقوق انگلستان، مجله حقوقی، ش ۱، زمستان ۱۳۶۳.
- هیئت پژوهشگران کواندیش، برگردان نسرین مهرا، نظام حقوقی انگلستان، تهران، نشر میزان، چاپ اول، بهار ۱۳۸۷.